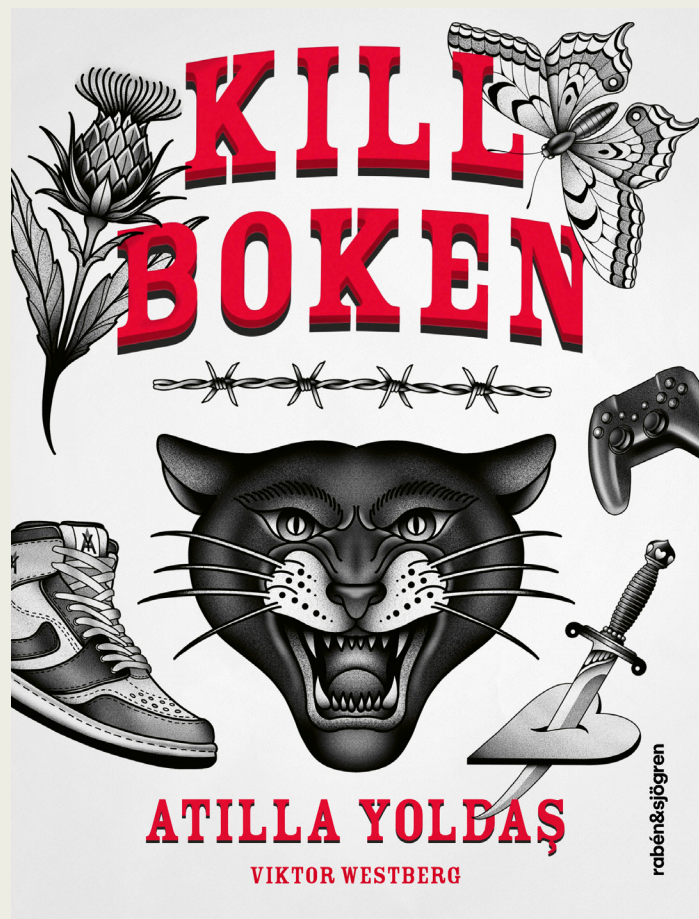

Lärarhandledning

Killboken

Av Atilla Yoldaş

9–12 år

En lärarhandledning av Frida Darj

Om handledningen

Den här handledningen är ett stöd för dig som lärare när du arbetar med Killboken av Atila Yoldaş i mellanstadiet. Boken tar upp viktiga frågor om killnormer, känslor, våld, vänskap, mod och rätten att få vara sig själv. Att arbeta förebyggande mot normer och våld i skolan är viktigt, och skolan är en vanlig arena för utsatthet för barn. Genom samtal, reflektion och övningar får eleverna undersöka normer och förväntningar, träna på empati och civilkurage och stärka sin förmåga att tänka kritiskt om hur samhället påverkar oss.

Handledningen kan användas som ett sammanhängande arbetsområde, eller som enskilda lektionspass kopplade till olika teman i boken.

För dig som lärare och er som skola är det viktigt att göra samma reflektioner som eleverna. Hur är det att vara kille på just er skola? Vilka normer och förväntningar råder hos er? Vilket våld och vilka kränkningar tolereras? Vad skulle ni behöva göra för att skapa en plats där man får vara sig själv?

Frågor om boken

- Titta på omslaget. Varför heter boken som den gör, tror du? Vad kan du läsa ut av bilderna, vad tror du den kommer att handla om?
- Läs innehållsförteckningen. Välj en kapitelrubrik. Vad tror ni att kapitlet handlar om? Diskutera eller skriv en kort text.
- Välj en illustration ur boken. Vilken valde du och varför? Om du skulle fantisera, varför tror du att just den här bilden är med i boken? Vad symboliserar bilden?
- Atila skriver en del om hur det var när han gick på mellanstadiet. Är det fortfarande så på skolor runt om i landet, tror du?
 - Titta på exemplen på homofobi på sidan 51, eller om skojbråk och våld på sidan 61–62. Diskutera med eleverna: känner ni igen det han beskriver? Är det likadant idag?

1. Kill- och tjejnormer och förväntningar

Atila Yoldaş skriver mycket om hur det var att växa upp som kille och möta förväntningarna han hade på sig bara för att han var just kille. Han tar också upp skillnaden mellan mansnormer och machonormer. Nu ska vi djupdyka lite i hur normer för kön formar våra liv.

Övning: Ramarna

Den här övningen handlar om normer för kön. Det handlar alltså inte om hur killar och tjejer är, utan vilka förväntningar som finns på tjejer respektive killar, och hur de förväntningarna formar oss.

Gör så här: Rita upp två ramar på tavlan.

Den ena ramen ska ni fylla med ord som beskriver hur tjejer förväntas vara, och den andra med ord som beskriver hur killar förväntas vara. Det kan vara hur man ska se ut, vilka intressen man förväntas ha, hur man bör klä sig eller bete sig.

Övningen kan göras som en brainstormövning i helgrupp, eleverna kan sitta i smågrupper eller 2 och 2 och komma på exempel. Ta en ram i taget.

Du kan också skriva ord på post-it-lappar på förhand och sätta upp i klassrummet, så får eleverna ta ord som de tycker passar in i killramen/tjejrampen och sätta dem på rätt plats.

När ni har fått upp ord i tjejrampen och killramen, diskutera följande:

- Vad tänker ni när ni ser orden?
- Är det några ord som finns i båda ramarna?
- Hur lätt är det att bete sig på ett annat sätt än enligt normerna?
- Är det möjligt att leva upp till alla orden i ramarna?
- Hur ser normerna för killar respektive tjejer ut i vår skola?

Diskutera konsekvenser av normer:

- Vad händer om en kille beter sig som orden som står i tjejrampen? Till exempel är snäll, omhändertagande, söt, har fina kläder? Lista konsekvenserna från lindrigt till grovt. Varför bestraffas det?
- Vad händer om en tjej beter sig som orden som står i killramen? Blir följderna lika allvarliga som för en kille? Varför/varför inte?
- Gör en poäng av att normer för kön har sett olika ut i historien och på olika platser på jorden. De är alltså inte naturgivna, utan går att ändra. Ingen ska behöva bestraffas för hur man är som människa.

2. Skojbråk, våld och trygghet

När man tänker på våld kanske man tänker på när någon misshandlar någon annan. Men det finns de som menar att även skojbråk ska ses som våld. De menar att skojbråk upprätthåller machonormer och maktstrukturer, och att det sällan är skoj för alla inblandade. Det märks kanske tydligast när någon försöker signalera att den inte längre vill – och bråket ändå fortsätter.

Skolor som har infört nolltolerans mot skojbråk vittnar om att det blir stor skillnad – eleverna blir tryggare i skolan och skolresultaten blir bättre. Hur gör ni med skojbråk på er skola?

Övning: Gör en våldspyramid

Utgå från den modell som kallas våldspyramiden. Det är en bild som förklarar sambandet mellan grovt och lindrigt våld. I toppen av pyramiden finns det grova våldshandlingar. De är ovanliga, men alla är överens om att de är fel. I botten av pyramiden finns det lindriga våldet – skojbråk, jargong, taskiga kommentarer, ta någons grejer och inte lämna tillbaka dem. Här är vi inte överens – vissa tycker att de lindriga sakerna är okej och andra tycker inte det. Men om vi accepterar lindrigt våld så bidrar det till att normalisera våld, och grövre saker kan hända. Vi behöver agera tidigt!

Gör så här: Rita upp en pyramid på tavlan och förklara våldspyramiden för eleverna. Du kan också tejpa upp en triangel på golvet och göra övningen i klassrummet.

- Diskutera begreppet våld och poängtera att ni också kommer att prata om sådant som är i gråzonen, som man kan bli ledsen av och som inte är okej men som vissa tycker är skoj och skämt. Det räcker att en person inte tycker det är kul – då är det bråk och inte skoj.
- Be dem sedan två och två eller tre och tre komma på exempel på våld som sker på skolan. Skriv sedan upp våldet i pyramiden – grövre våld högre upp och lindrigare våld längre ner.
- Om du tror att det kommer att vara svårt för eleverna att komma på saker – dela ut scenarier till dem och be dem placera ut dem i våldspyramiden beroende på om det är grovt eller lindrigt våld. Sedan kan ni diskutera vad som förekommer på just er skola. Förslag på händelser från boken:
 - Brottas med en kompis
 - Slå någon i ansiktet så det börjar blöda
 - Skrika ”Ska jag bryta ditt näsben eller?” till någon
 - Säga ”jävla bög” till någon
 - Slå någon i magen
 - Undvika någon i korridoren
 - Hitta på ett rykte om en tjej och sprida till sina killkompisar
- Diskutera tillsammans: Vad hade behövt göras för att få en skola helt fri från våld och bråk?

Övning: "Skoj eller bråk?"

Börja med att läsa upp texten på sidan 61–62 som handlar om problemet med skojbråk – att det tenderar att gå över gränsen och bara bli våld.

Läs sedan upp exempel. Låt eleverna hålla upp grönt/rött kort eller stå/sitta för att visa om de tycker det är skoj eller bråk.

- Brottas med en kompis i korridoren
- Knuffa en kompis
- Knuffa en kompis fastän den har sagt att den inte vill
- Bära en kompis som inte vill
- Säga: "du är så dålig på fotboll, vi skulle vinna om du inte var med!" och skratta
- Ta någons keps eller mössa, springa iväg och retas. Andra hakar på och skrattar.
- Kalla någon för ett lite taskigt smeknamn
- Diskutera gråzoner. När går något från att vara skojbråk till att bara vara bråk? Är det när någon säger ifrån att man inte vill vara med längre, eller tidigare?

Övning: Trygghetstrappan

Syftet med övningen är att reflektera över vad som skapar trygghet i vänskap och grupp.

Gör så här:

- Rita en trappa på tavlan eller ett papper – längst ner står det "Inte trygg alls", högst upp "Känner mig helt trygg".
- Be eleverna fundera individuellt på: Vad gör att du känner dig trygg med andra? Vad gör att du inte gör det?
- Samla tillsammans exempel på steg som bygger trygghet (ex: "någon säger hej", "någon försvarar mig", "någon frågar om jag vill vara med"). Om ni vill ha inspiration, kolla in sidan 23–24 i boken.
- Prata om hur vi alla kan hjälpa varandra uppför trygghetstrappan.
- Ni kan också göra trappan som en fysisk hinderbana – för att kunna ta er vidare till nästa nivå på hinderbanan behöver ni vara schyssta mot varandra.

3. Samtycke

Hur vet man vad någon vill? Hur kan man visa vad man själv vill? Samtycke är en praktisk färdighet som man behöver öva på.

Övning: Är det ok om jag ...?

I den här övningen får eleverna öva på samtycke.

- Dela in eleverna i par och dela ut en pensel per par. De ska sedan fråga varandra om de får pensla varandra på olika delar av kroppen, som armar, händer, fötter och huvud. Är det ok om jag penslar på din hand? På ditt öra? På din armbåge? Den andra säger ja eller nej. Sedan byter de.
- Diskutera: Hur kändes det att göra övningen? Hur kändes det att säga ja eller nej? Hur kändes det att få ett ja eller ett nej? Var det svårt att säga vad man ville?
- Gå vidare och gör övningen en gång till men nu får eleverna inte prata. Istället ska de med ansiktsuttryck och kroppsspråk signalera om det är ok eller inte. Gå igenom först i helgrupp hur man ser ut när man vill något, och hur man ser ut om man inte vill något. Hur märker man på en annan om den vill eller inte vill?
- Diskutera: Hur gick det att läsa av den andres ansiktsuttryck? Var det svårare eller lättare att göra övningen utan ord?
- Rita två figurer på tavlan, en med "säger ja men ser tveksam ut" och en med "säger nej men ler". Diskutera: vad gäller?

4. Aktiv åskådare och civilkurage

Atilla Yoldaş betonar vikten av att vi ingriper när något känns fel. På sidorna 39–41 i boken beskriver han ett exempel: Om 5 killar säger taskiga saker, 5 skrattar med utan att säga något, och 10 bara tittar på – trots att de tycker det är fel – skapas en kultur där taskigheter blir okej. Men om de 10 istället säger ifrån, förändras normen – det blir tydligt att elakheter inte accepteras. Men det är obekvämt att säga ifrån och vi vill fortsätta vara en del av flocken och inte bli uteslutna. Hur kan vi öva oss att gå från passiva till aktiva åskådare?

Övning: Bli en aktiv åskådare

- När man tänker på att ingripa så går tankarna ofta till ett direkt ingripande, typ ”sluta med det där, det är inte okej”. Men det kan vara minst lika effektivt att distrahera eller störa situationen.
- Syftet med övningen är att träna sig i att hantera konfliktsituationer och hitta många olika sätt att ingripa på.

Gör så här:

- Föreställ er följande scenario: två killar bråkar med en tredje kille i korridoren. Det börjar som ett skojbråk men efter ett tag är det uppenbart att den tredje killen inte vill längre – du hör honom säga ”kom igen lägg av” flera gånger.
- Brainstorma i helklass eller två och två hur man kan avbryta situationen och få killarna att sluta bråka, med omsorg om killen som är utsatt. Eleverna kommer kanske med exempel som ”gå och hämta en lärare” eller ”gå ihop flera och säga ifrån”.
- Be eleverna sedan komma på lite mer distraherande förslag som på ett lättsamt sätt avbryter situationen: fråga killarna vad klockan är, vilket lag de håller på i fotboll, om de vill ha ett tuggummi osv. Helt enkelt hur de kan störa situationen så att den utsatta killen kommer undan och bråket avbryts.
- Om du tror det kan funka i din klass – spela upp scenen som ett forumspel. Utse de två bråkiga killarna, den tredje utsatta killen, och välj sedan ett par sätt att distrahera.
- Diskutera sedan: Vad kändes enklast? Varför? Vad var effektivast mot den som utsatte?

5. Självkänsla och framtidstro

Skrivövning: Brev till Atilla

Atilla minns hur det var att växa upp som kille i mellanstadiet och skriver mycket om det i boken. På sidan 25–26 skriver han om hur hans jämnåriga reagerade när han visade känslor, till exempel när hans mormor dog.

Nu ska du skriva ett brev till mellanstadieversionen av Atilla. Brevet ska vara stöttande och hjälpa Atilla att stå på sig. Låtsas att du kommer från framtiden – 2040 där alla får visa känslor. Vad vill du säga till honom?

Exempel på struktur till brevet:

Datum:

(Till exempel 20 augusti 2040)

Hälsningsfras:

Hej Atilla!

Tankar och känslor när du läste:

När jag läste om hur dina kompisar reagerade när du blev ledsen, tänkte jag att ...

Jag kände mig ...

Råd från framtiden:

Mitt råd till dig är att ...

Jag vill att du ska veta att i framtiden är det helt okej att ...

Du är modig för att ...

Mitt bästa råd till dig är att ...

Från framtiden – hur ser världen ut nu?

Här år 2040 får alla visa känslor!

Till exempel i skolan ...

När någon gråter idag säger vi ...

Avslutning:

Jag hoppas att mitt brev hjälper dig.

Du är viktig, precis som du är.

Vänliga hälsningar,